
Milan Vukašinić

Analiza repertoara leskovačkih bioskopa 1933-1937. godine

U ovom radu obrađena je kvalitativna i kvantitativna analiza repertoara leskovačkih bioskopa u periodu od 1933. do 1937. godine. Koristeći se tadašnjom lokalnom štampom i reklamnim materijalom, kao i filmskom bazom podataka na Internetu, došlo se do osnovnih podataka o filmovima koji su u ovom periodu prikazani u Leskovcu. Daljom obradom tih podataka dobijena je slika o opredeljenosti leskovačke publike i vlasnika bioskopa za filmove određenog žanra i iz određene zemlje. Na repertoaru je bilo najviše filmova američke produkcije, te je njihov kulturni uticaj bio najjači. Osim toga iz SAD je uvoženo najviše zabavnih filmova, i to komedija, muzičkih i ljubavnih, kao i drama sa jednostavnim sižeiima. To su ujedno bili i omiljeni žanrovi Leskovčana u ovom periodu. Tako je ne samo utvrđen ukus tadašnje publike, već i kulturni uticaj koji je na nju vršen preko bioskopskog platna. S obzirom na to da je bioskop bio jedan od dominantnih vidova zabave, pa samim tim i njegov uticaj na publiku veliki, ova analiza predstavlja važan deo slike o društvenom životu Leskovca tridesetih godina.

Uvod

Radovi koji se bave bioskopima u Srbiji, a pogotovo analizom njihovog repertoara su jako retki. Nenad Dorđević obrađuje tu temu za područje Beograda i 1950. godinu (Đorđević 1996). Dr Peter Volk, baveći se istorijom srpskog filma, samo pominje stanje u domaćim bioskopima u periodu od 1933. do 1937. godine (Volk 1996). Međutim, ovakvih istraživanja za područje unutrašnjosti Srbije i period pre Drugog svetskog rata nije bilo.

Na početku dvadesetog veka je nastao novi masovni medij – film. Kako su još od njegovog nastanka počeli da ga smatraju medijem narodne zabave, pod tim plaštom mu je omogućeno da kolonizuje velike mase ljudi. Njegov uticaj je toliki da materijalno i psihološki oblikuje naše živote (Kuk 2005). Dakle, u posmatranom periodu, kako televizija nije postojala, bioskop je imao dominantan kulturni uticaj na društvo.

Početakom tridesetih godina dvadesetog veka, prvenstveno zbog bolje tehničke opremljenosti Sjedi-njenih Američkih Država u odnosu na evropske zemlje, tržište je bilo preplavljeno filmovima američke produkcije. Na ovaj period u razvoju filma se gleda kao na zlatno doba Holivuda (Dirks 1996). Filmska industrija je obogaćena uvođenjem zvuka i boje (Kuk 2005). Dotadašnji konkurenti, poput Nemačke, Sovjetskog Saveza, Francuske, zapadaju u krizu. Pošto je zvuk sporo stizao u Sovjetski Savez, još 1933. godine sovjetska filmska produkcija je pala na najniži nivo u toj deceniji. Iako je Nemačka bila tehnički naprednija od ostalih, njihova produkcija je kao prve zvučne filmove na tržište izbacila nezanimljive mjuzikle, da bi nastavila da se kreće u pravcu eskapističke zabave sve većom brzinom, kako je nacija tonula u ekonomske i političke probleme. Pojedine zemlje su pokušale da se bore protiv navale inostranih filmova zakonima koji bi regulisali promet filmova u zemlji. Tako je, već 1927. godine, britanski Parlament izglasao Zakon o filmu, koji je odredio kvote u pogledu broja stranih filmova koji se mogu prikazati u zemlji (Kuk 2005).

U to vreme počela je modernizacija bioskopa u Srbiji, odnosno prilagođavanje novim tehničkim zahtevima. Milutin Ignjačević je u časopisu *Kroz film* (KF) iz septembra 1934. godine pisao da je tehnički

---

Milan Vukašinić (1989), Leskovac, Vljakova 111/8, učenik 3. razreda Gimnazije u Leskovcu

MENTOR: Marko Simendić, apsolvent Fakulteta političkih nauka, Beograd

napredak bio očigledan pri poređenju bioskopa nakon modernizacije koja je sprovedena te godine i onih sa samog početka tridesetih (KF 1). To potvrđuje i broj nemih filmova, kojih je u leskovačkim bioskopima, u posmatranom periodu bilo svega 13, i to najviše 1934, a najmanje 1937. godine. Međutim, i jugoslovenski kinematografi su imali problema sa navalom filmova sa zapada, pa su i u Jugoslaviji donošeni zakoni koji su regulisali promet filmova, a postojala je i Državna filmska centrala koja je vodila računa o registraciji i cenzuri filmova.

Osnovni podaci o filmovima koji su prikazivani uzimani su iz lokalnih novina i reklamnih materijala, i upoređivani sa filmskom bazom podataka na Internetu. Filmovi su dalje razvrstavani po zemlji porekla, žanru, godini proizvodnje i dužini perioda između proizvodnje i prikazivanja u Leskovcu. Na osnovu dobijenih rezultata, a uzevši u obzir i zakonske odredbe i novinske članke iz posmatranog perioda, izvučeni su zaključci o filmskom ukusu tadašnje publike i vlasnika bioskopa. Cilj ovog istraživanja je bio da se na osnovu tih zaključaka otkrije čiji je kulturni uticaj na građane Leskovca bio dominantan u ovom periodu i putem ovog medija, kao i preko kojih vrsta programa je taj uticaj bio distribuiran.

Materijal i metode

U posmatranom periodu su radila tri stalna bioskopa u Leskovcu: Ton-bioskop Slavuj, Ton-bioskop Kostić i Bioskop Pariz. Podaci o njihovom repertoaru nalazeni su u dva leskovačka nedeljnika iz tog perioda: Leskovačkom glasniku i Nedeljnim novinama. Kao izvor je poslužio i reklamni materijal bioskopa Slavuj za sezonu 1936/1937, koji se nalazi u ličnoj kolekciji naslednika tadašnjeg vlasnika ovog bioskopa. Podaci o filmovima traženi su u filmskoj bazi podataka na Internetu, IMDb-u (Internet Movie Database), na osnovu prevoda njihovog naslova na jezik neke od zemalja zastupljenih na repertoaru. Međutim, da bi poklapanje naslova bilo sigurno, pored naslova filma su kao kriterijum korišćena i imena glumaca ili reditelja, u slučaju kada su bila navedena uz naslov filma u novinama. Ovom analizom obuhvaćeno je 190 filmova iz Sjedinjenih Američkih Država i osam evropskih zemalja, uključujući Jugoslaviju. Tako dobijeni podaci svrstavani su po trima kategorijama: zemlja porekla,

žanr i godina proizvodnje. Osim podataka o filmovima sa repertoara, korišćeni su i članci iz novina koji se bave filmom ili daju kritički osvrt na neki određen film. Od koristi su bile i zakonske uredbе Kraljevine Jugoslavije kojima je regulisan promet filmova u zemlji. Zabavni filmovi koji su prikazani u Leskovcu u datom periodu su, korišćenjem filmske baze podataka na Internetu, svrstani u dvanaest žanrova. To su: drama, ljubavni, operetamuzikl, komedija, ratni, istorijski, vestern, avanturistički, triler, kriminalni, horor i naučna fantastika. Uzeti su u obzir samo strani filmovi, dakle njih 184. Domaći filmovi nisu uključeni u analizu zato što je od osam prikazanih domaćih filmova žanr bilo moguće utvrditi samo za dva. Za devet procenata ovih filmova (trinaest filmova) nisu bili dostupni podaci o žanru. Reč je o filmovima: Fantom Durmitora (*Lied der schwarzen Berge*) i General Platov (*Die Nacht der Entscheidung*) koji su prikazani 1933; Maratonski suparnici (*Läufer von Marathon*), Neki gospodin Gran (*Gewisser Herr Gran*), Zvezda Valencije (*Stern von Valencia*), Lov na sreću (*Jagd nach dem Glück*), Pariske devoјčice (*Paris-Girls*) i U ime zakona (*Au nom de la loi*), prikazani 1935; Lađar s Volge (*Les Bateliers de la Volga*), Poljska krv (*Polská krev*) i San zimske noći (*Winternachtstraum*) prikazani 1936; Njen najveći uspeh (*Ihr grosster Erfolg*) i Poručnik Bobi (*Leutnant Bobby, der teuflerskerl*) prikazani 1937. Takođe su korišćeni podaci o zastupljenosti određenih žanrova u svetskoj produkciji u periodu od 1930. do 1937. godine.

Podatke o određenom broju filmova za koje postoji reklama u novinama nije bilo moguće pronaći na Internetu zbog nepreciznosti prevoda, a i nedostatka bilo kakvog drugog orijentira poput glavnih glumaca, reditelja ili zemlje porekla. Ovde navodim ta imena, onako kako stoje u novinama. U izdanjima Leskovačkog glasnika iz 1935. godine: Pas i njegov prijatelj, Kuksi Le Moron, Priče iz spavaće sobe, Dom etilda, Strah i trepet, Ljubavne avanture, Al Kapone protiv Džeka Dejmona, Gde si Madona?, Svemir se prelama, Caričin gardist, Minut pre dvanest, Pisma nad pismama, Provinciska devoјčica, Mala s modricom, Pisma s neba, Svet se menja, Tajanstveni kineski bodež, Tanja, Evino oružje, Putujući klavir, Jedna partija pokera, Ravnodušna devoјčica, Vunderbar, Baron Minh u Americi, Pouzdania sila, Tajne varietea, Sinovi neba, Ljubav s neba.

U izdanjima Leskovačkog glasnika iz 1936. godine: Mamice, dete moje, Uvek si u mom srcu,

Put do moga srca, Žensko jezero, Ja te ljubim, Ahaliver, Carica svih Rusa, Vesela naslednica, Zbogom lepi dani, Pod teškom sumnjom, Sikvaja, Igra strasti, Donski kozak, Čeljuskinč, Bosanska rapsodija, Na kratkom varu, Kraljica vekova, Rapsodija, Rozika jaše, pleše i peva, Princ rajskih otoka, L'edanon, Mladost za novac, Zlatno jezero.

Rezultati i diskusija

Zemlja porekla

Početakom tridesetih godina većina evropskih zemalja imala je problem sa velikim brojem američkih filmova koji su bili uvoženi u zemlju, te su domaće kinematografije bile potisnute. Slična situacija je bila i u Jugoslaviji. Uvoz stranih filmova bio je toliki da je kralj 1931. godine propisao Zakon o uređenju prometa filmova koji je nalagao formiranje Državne filmske centrale čiji su zadaci bili da uređuje i nadzire promet filmova, unapređuje domaću produkciju i, kako u zakonu piše, pomaže vaspitanje i korisnu propagandu filmom (SN 46). Jedna od glavnih odredbi ovog Zakona propisuje da petnaest procenata svakog godišnjeg programa moraju da čine filmovi domaće produkcije. Uredbom o prometu filmova 1934. godine kralj je utvrdio proceduru registrovanja i predavanja filmova na cenzuru, i propisao "vezivanje" određenog domaćeg filmskog materijala za strani, odnosno prikazivanje tačno određenog domaćeg filma uz tačno određeni strani, kako bi se osiguralo poštovanje samog zakona (SN 52). Kasnije, 1933. godine, udeo domaćih filmova obaveznih na repertoaru biva smanjen na pet procenata, te su vlasnici bioskopa imali veću slobodu pri izboru filmova za repertoar (FZ 6). Jedino je bilo potrebno da registruju uvezeni ili proizvedeni film da bi on prošao cenzuru Državne filmske centrale.

Uprkos pokušajima da zakonskim odredbama oživi domaću kinematografiju, država nije uspela u nameri da se u bioskopima prikazuje veći broj domaćih filmova. Iako je zakon propisivao obaveznih petnaest, a zatim pet procenata domaćih filmova na repertoaru, u posmatranom periodu ih je u leskovačkim bioskopima bilo tek četiri procenta. Pored toga, broj domaćih filmova se smanjivao od 1933. godine, kada ih je bilo pet, do 1937. godine, kada nije bilo nijednog (tabela 1).

Tabela 1. Broj filmova iz pojedinih država od 1933-1937. godine

Država	Godina prikazivanja					Ukup.
	1933	1934	1935	1936	1937	
SAD	9	16	24	25	8	32
SSSR	0	2	2	3	0	7
Francuska	4	0	2	5	4	15
Nemačka	18	4	19	7	9	57
V. Britanija	0	1	3	3	7	8
Čehoslov.	1	1	0	2	0	4
Austrija	1	0	1	4	2	8
Italija	2	0	0	0	0	2
Jugoslavija	5	1	1	1	0	8
Ukupno	40	25	52	50	24	191

Najveći broj filmova prikazanih u ovom periodu, tačnije 43% (82 filma), bio je iz Sjedinjenih Američkih Država. To nije bio slučaj samo u Leskovcu, već i u celoj Jugoslaviji. Kako piše Marijanski u časopisu Kroz film iz 1934. godine, Amerika je čitavu deceniju unazad zasipala tržište sladunjavim salonskim filmovima (KF 3). Ovo se poklapa sa tadašnjim stanjem na svetskoj sceni, kada su od 1930. do 1937. godine SAD proizvodile godišnje preko 900 ostvarenja, dok nijedna druga zemlja nije premašila broj od 300 filmova. Treba napomenuti da je za početnu godinu posmatranog perioda, prilikom analize stanja u svetskoj kinematografiji, uzeta 1931. zbog prosečne razlike od dve godine između godine proizvodnje i godine prikazivanja filma (tabela 2).

Tabela 2. Prosečne razlike između godine proizvodnje i godine prikazivanja

Država	Godina prikazivanja					Ukup.
	1933	1934	1935	1936	1937	
Čehosl.	1	5	–	1	–	2
Nemačka	2	4	2	1	2	2
SAD	–	3	2	2	2	2
SSSR	–	3	3	2		3
Francuska	2	–	5	1	1	2
V. Britan.	–	0	2	1	1	1
Austrija	1	–	1	1	2	1
Italija	8	–	–	–	–	8

Sledeća zemlja po zastupljenosti je Nemačka sa 30% (57 filmova) prikazanih u ovom periodu. Ono što je karakteristično za filmove nemačke produkcije je to što nikakva pravilnost ne može biti uočena posmatranjem broja filmova u datom periodu. Tako je 1933. godine prikazano 45% nemačkih filmova (18 filmova), što je ujedno bio i najveći broj filmova iz jedne zemlje te godine. Već sledeće, 1934. godine, ovaj broj pada na 16% (4 filma), a 1935. godine ih ima čak 37% (19 filmova). Zatim je 1936. godine broj prikazanih filmova pao na 14% (7 filmova), a 1937. godine Nemačka je ponovo bila najzastupljenija sa 38% (9 filmova).

Francuska je, iako dosta ispod SAD i Nemačke, treća po zastupljenosti sa 8% ukupnog repertoara u ovom periodu (15 filmova). Na četvrtom mestu po zastupljenosti sa 4% repertoara su SSSR, Austrija, Velika Britanija i Jugoslavija. Po pisanju filmskih novina iz ovog perioda, sovjetska filmska industrija je za jako kratko vreme uspeła da na tržište izbaci veliki broj filmova. Međutim, jako malo njih je kod nas prikazano (KF 3). Članci u lokalnim i filmskim novinama ukazuju na to da su filmovi sovjetske produkcije bili cenzurisani od strane Državne filmske centrale ili odbacivani od strane vlasnika bioskopa.

Sovjetski filmovi su imali veliki raskorak između godine proizvodnje i godine prikazivanja u Leskovcu. Kao što je napomenuto, filmovi iz inostranstva nisu stizali na repertoar iste godine kad su proizvedeni. Svi filmovi su kasnili u proseku po dve godine. Zemlje koje su bile najzastupljenije na repertoaru, SAD, Nemačka i Francuska, imale su isti prosek kašnjenja od dve godine. Iz ovih zemalja je stiglo i najviše filmova koji su prikazani iste godine koje su i proizvedeni. Bilo je devet takvih filmova američke, četiri francuske i dva nemačke produkcije. Međutim, zanimljiva je činjenica da dva filma sa najvećom razlikom između godine proizvodnje i godine prikazivanja dolaze takođe iz Sjedinjenih Američkih Država. Oba filma proizvedena su 1924. godine, s tim što je prvi prikazan 1934, a drugi 1936. godine. Što se tiče filmova iz Nemačke i Francuske, najveći broj godina kašnjenja je šest. Postavlja se pitanje šta je uticalo na kašnjenje filmova. Svakako su određeni uticaj imali vreme potrebno za registraciju i cenzuru filma. Ako pogledamo slučaj Sovjetskog Saveza, vidimo da je on jedini imao prosek od tri godine kašnjenja, što je najviše, izuzevši Italiju. Slučaj Italije je specifičan zato što su u posmatranom periodu prikazana samo dva italijanska filma, te se

to može pripisati krizi u njihovoj kinematografiji, u koju su zapali dvadesetih godina, zbog čega je snimano manje filmova u odnosu na zemlje čiji su filmovi bili najzastupljeniji na repertoaru (Kuk 2005). Može se primetiti, takođe, da je prosek kašnjenja veći u prve dve godine posmatranog perioda. Pošto se ovde radi o inostranim filmovima, to potvrđuje ublažavanje zakonskih odredbi koje se tiču odnosa stranih i domaćih filmova koji moraju biti prikazani.

U poslednjoj godini posmatranog perioda – 1937, primetan je nagli pad broja filmova u leskovačkim bioskopima. Te godine ih je bilo samo 24. Nešto slično se desilo i u ostatku zemlje, samo dve godine ranije, te je Anđelković u članku iz 1935. godine napisao da je stanje u prestoničkim bioskopima te godine bilo mnogo gore od očekivanog (KF 5). Za tu godinu i dr Peter Volk, u svojoj knjizi “Srpski film”, vezuje smanjenje broja filmova i opadanje kvaliteta bioskopa u Srbiji. Kao jedan od problema autor navodi i uvođenje tona u bioskope (Volk 1996). Međutim, ne samo da su svi bioskopi u Leskovcu imali ton, već 1935. godine nije ni došlo do nagle promene broja filmova kao u ostalim krajevima. Iako se situacija u Srbiji popravila 1936. godine, u Leskovcu je do krize došlo tek naredne, 1937. godine. Najverovatnije je da su leskovački vlasnici bioskopa uspeali da 1935. i 1936. godine održe bioskope živima, verovatno zahvaljujući do broj tehničkoj opremljenosti.

Do značajnog smanjenja broja filmova američke produkcije došlo je 1937. godine. Prethodne godine je sklopljen sporazum između američkih i nemačkih kompanija za proizvodnju ton-opreme prema kome su nemačke firme dobile monopol na prodaju u Jugoslaviji. Kako je ovaj prostor postao deo nemačke interesne sfere, ispostave nemačkih firmi u Jugoslaviji su sprovodile propagandu nemačkih filmova, dok su se američki distributeri manje interesovali za plasman svojih filmova na Balkanu. Međutim, ne dolazi ni do rasta broja nemačkih filmova zbog cenzure nacističko-propagandnih filmova (Volk 1996).

Žanrovi

Prema zakonu Kraljevine Jugoslavije, ni u jednom bioskopu u ovom periodu nisu smeli da se prikazuju samo filmovi zabavnog karaktera. Deset procenata svake projekcije morali su da čine kulturni filmovi. Ovaj termin, po definiciji datoj u zakonu, podrazumeva kratke, najčešće dokumentarne filmove sa naučnom, prosvetnom, privrednom, zdravstve-

nom, socijalnom, građanskom ili nacionalnom poukom (SN 46). U ove su se filmove ubrajali i "poučni žurnali aktualiteta", odnosno filmovane vesti iz sveta, a polovinu kulturnog programa morali su da čine domaći kulturni filmovi (SN 46). Kako se kulturni filmovi nisu uvek reklamirali, u korišćenim izvorima bilo je podataka za svega nekoliko njih. Od domaćih kulturnih filmova najčešće su prikazivani putopisi (Čarobno ostrvo, Rab biser gornjeg Jadrana (1933), Manastir Gračanica (1933)). Prikazana je takođe i serija filmova "Pregled jugoslovenske industrije". Poučni žurnali su korišćeni i za propagandu kraljevske porodice (Nj. V. Kralj izjavljuje blagodatnost čehoslovačkom poslaniku na srdačnom dočeku naših Sokola u Pragu prilikom sokolskog sleta (1933), Prestolonaslednik Petar i kraljevići Tomislav i Andreja na Bledu po snegu (1933), Snimci sa pogreba Nj. V. Kralja Aleksandra (1935)). Od stranih kulturnih filmova, najzastupljeniji su bili filmovi američke produkcije, dok se samo nekoliko puta javljaju i francuski filmovi.

Tabela 3. Procentualna zastupljenost žanrova po godinama

Žanr	Godina prikazivanja					
	1933	1934	1935	1936	1937	Ukup.
Drama	20	24	33	35	17	28
Ljubavni	18	12	8	10	13	12
Opereta/mjuz.	10	8	10	6	21	10
Komedija	5	16	21	12	4	13
Ratni	8	0	2	2	0	3
Istorijski	10	12	0	2	4	5
Vestem	3	4	2	10	4	5
Avanturist.	10	4	0	4	13	5
Triler	0	0	2	2	8	2
Kriminalni	3	16	8	2	0	5
Horor	0	4	0	6	4	3
Nauč. fant.	0	0	4	2	0	2
Nepoznato	3	0	12	8	13	7

Međutim, veći deo repertoara sastojao se od zabavnih filmova. Na repertoaru leskovačkih bioskopa je bilo najviše drama. U ovom periodu prikazane su 52 drame, što čini 28% posmatranih filmova. Druge po zastupljenosti su komedije, kojih je bilo 24, odnosno 13%. Iza njih su ljubavni filmovi kojih

je bilo 22 (12%) i mjuzikli-operete kojih je bilo 19 (10%) (tabela 3).

U inostranstvu je situacija bila nešto drugačija. Od žanrova prisutnih u Leskovcu, najzastupljenije su bile komedije, kojih je bilo 22%. Drame su, sa 18%, bile na drugom mestu. Mjuzikla je bilo 6%, a ljubavnih filmova 5%.

Čak i ako se uzme u obzir da filmovi nisu prikazivani u Leskovcu iste godine kad i u zemlji porekla, ipak je primetno da je na svetskom tržištu tokom celog posmatranog perioda više komedija, a u Leskovcu više drama, ljubavnih i muzičkih filmova. Na prvi pogled, Leskovčani su voleli ozbiljnije filmove, iako je na svetskom tržištu bila veća potražnja za komedijama. Takva statistika u svetu je razumljiva, zbog potrebe ljudi za lakom zabavom. Stanovnici zapadne Evrope i Severne Amerike, posebno Nemačke i SAD, bili su u jako teškoj ekonomskoj i socijalnoj situaciji, koja je usledila kao posledica Velike ekonomske krize, te su u filmovima tražili svetlo obojenu sliku sveta. Treba napomenuti da je najveći broj komedija na leskovačkom repertoaru bio američke produkcije. Međutim, iako je u leskovačkim bioskopima bilo više drama, 50% tih drama bilo je holivudske produkcije. Sa druge strane, drame sovjetske produkcije, koje su uglavnom imale socijalnu tematiku i bile ideološki obojene, publika nije dobro prihvatila. Po pisanju novinara Marijanskog iz 1934. godine, jedan od razloga za opštu malu zastupljenost sovjetskih filmova na našem repertoaru bio je i strah vlasnika bioskopa od toga kako će naša publika, naviknuta na salonske holivudske filmove, prihvatiti sovjetske drame sa ozbiljnijom i težom tematikom (KF 3). Međutim, postoji velika verovatnoća da je Državna filmska centrala cenzuri-sala sovjetske filmove, na šta ukazuje njihova mala zastupljenost na repertoaru, veliki raskorak između godine prikazivanja i godine proizvodnje, kao i pisanje tadašnje štampe. Ali, kako tačnih podataka o tome nema, postoji mogućnost da sovjetski filmovi jednostavno nisu bili po ukusu vlasnika bioskopa.

Pojava zvuka je radikalno promenila konfiguraciju filma na Zapadu. Najznačajnija novost vezana za žanr je nastanak mjuzikla, koji je ubrzo postao jedan od vodećih filmskih žanrova tridesetih godina XX veka (Kuk 2005). Ovaj žanr je zastupljeniji u leskovačkim bioskopima, gde čini 10 procenata repertoara, nego u svetskoj produkciji, u kojoj ga ima 6 procenata. Najviše muzičkih, kao i ljubavnih fil-

movi dolazilo je iz Nemačke, a njihova zastupljenost tokom godina bila je ujednačena. Jedino je u slučaju Sovjetskog Saveza i Italije primetna ustaljenost određenog žanra. U Leskovcu su iz Italije stizali samo istorijski filmovi, ali su dva filma, koliko ih je bilo u celokupnom periodu, nedovoljna za donošenje bilo kakvog zaključka. Iz Sovjetskog saveza su, sa druge strane, stizale samo socijalne drame, zato što je to bio period kontrole filmske industrije od strane komunističke vlasti, pa su filmovi drugih žanrova retko snimani. Postojala je, takođe, sudeći po štampi, velika zainteresovanost za naučno fantastične i horor filmove, iako su bili malo zastupljeni na repertoaru.

Zaključak

Analizom repertoara leskovačkih bioskopa od 1933. do 1937. godine, može se utvrditi čijem kulturnom uticaju je Kraljevina Jugoslavija bila najpodložnija u ovom periodu, barem što se tiče filmske industrije. Sjedinjene Države su zbog dobre tehničke opremljenosti u eri proboja zvučnog filma zauzele vodeću ulogu na svetskom filmskom tržištu. Samim tim, SAD su dobijale primat za nametanje sopstvene kulture i pogleda na svet putem filma. Bez obzira na to da li su vlasnici bioskopa, cenzori ili publika bili pro-američki opredeljeni, činjenica je da je najviše ovih filmova bilo i na leskovačkim repertoarima. Iako mnogo manje, na repertoaru su bili zastupljeni i zapadnoevropski, odnosno nemački i francuski filmovi. Što se tiče filmova domaće produkcije, u ovom periodu je njihova zastupljenost na repertoaru bila jako mala. Uredbe i zakoni koji su donošeni nisu dali željene rezultate, pa je svake godine bilo sve manje domaćih filmova na repertoaru.

Ova analiza nam takođe otkriva svrhu bioskopa u očima tadašnje lokalne publike, odnosno njihove motive za odlazak u bioskop. Iz žanrovske analize repertoara može se zaključiti da je, i pored pokušaja vlasti da koristi bioskop za obrazovanje, informisanje i propagandu, publika doživljavala filmove prvenstveno kao jedan vid zabave ili razonode. Na repertoaru je, dakle, bilo mnogo više zabavnih nego kulturnih filmova. Najviše je bilo laganih američkih drama, komedija, muzičkih i ljubavnih filmova sa jednostavnim siževima i srećnim krajem, dok su, na primer, sovjetski filmovi, sa najčešće socijalnom tematikom, zaobilazeni od strane vlasnika bioskopa. Osim toga, postoji verovatnoća da su sovjetski fil-

movi bili cenzurisani. Pitanje registracije i cenzure filmova od strane Državne filmske centrale ostavlja prostor za dalje istraživanje.

Zahvalnost. Ovom prilikom želim da se zahvalim dr Miloradu Stankoviću za pružanje uvida u materijal iz porodične kolekcije. Zahvaljujem se i osoblju zavičajnog odeljenja Narodne biblioteke "Radoje Domanović" u Leskovcu. Takođe se zahvaljujem celokupnom timu Seminara istorije u Istraživačkoj stanici Petnica na svesrdnoj pomoći u radu.

Izvori

KF. *Kroz film*, u periodu 1934-1935.

LG. *Leskovački glasnik*, u periodu 1933-1937.

NN. *Nedeljne Novine*, u periodu 1934-1935.

Slavuj, Ton Kino (program repertoara za sezonu 1936/1937). Lična kolekcija Milorada Stankovića.

SN 46. Zakon o prometu filmova 1931. *Službene novine*, 46: 132.

SN 52. Uredba o prometu filmova 1932. *Službene novine*, 52: 146.

FZ 6. Izmene i dopune zakona o prometu filmova 1933. *Finansijski zbornik*, 6: 175.

Internet Movie Database Inc., The Internet Movie Database (IMDb), www.imdb.com, pristupljeno 18. septembra 2006.

Literatura

Dirks T. 1996. The Golden Age of Hollywood: From 1930 to 1948, viewed 18. September 2006,

Đorđević N. 1996. Beogradska filmska svakodnevnica 1950. godine. *Godišnjak za društvenu istoriju*, III (1-2): 109

Kuk D. 2005. *Istorija filma I. Beograd: Clío*

Volk P. 1996. *Srpski film*. Beograd: Institut za film

Analysis of Leskovac Cinemas' Repertoire from 1933 to 1937

In the early thirties, following technical progress, the influence of cinema on the public increased. In that time it was one of few mass-medias, and it was the most popular one. By finding out where that influence came from and what it was like we can establish the cultural preferences of the public in that period. Besides that, the reason for conducting such a research is the fact that very few papers dwell on cinema repertoire analysis.

This research dwells on the problem of cinema repertoire for the Leskovac territory, for the 1933-1937 period. The results were obtained by analyzing the repertoires of three active Leskovac cinemas during that period. Local newspapers, in which the cinemas advertised their repertoire, were used as a source for this analysis, coupled with other advertising material. Movies on the repertoire were sorted by their main characteristics: country of origin, genre, production year and release year in Leskovac.

The Internet Movie Database was used for obtaining this data. The picture of Leskovac cinema goers and owners preferences concerning genre and country of origin was made by further processing of the data.

The cultural influence of The United States was the strongest one following the dominance of the USA-produced movies on the repertoire. As for European movies, the German production was the most common one, but its presence on the repertoire varied throughout the observed period. The percentage of Soviet movies was significantly lower in comparison with the world movie market. The greatest number of USA-imported movies were comedies, musicals and romances, as well as dramas with simple topics. These genres were preferred by the Leskovac cinema goers in this period. On the other hand, in that way not only that the taste of the thirties public was established, but also the cultural influence that was exerted on it through the movie screens.

Following the fact that cinema was amongst the dominant forms of entertainment of that time, which made its influence on the public considerable, this analysis is an important part of the picture of social life in Leskovac during the mid-thirties.

